

Millised on infosõjas ellujäämise võimalused?

2 aastat tagasi Autor: [AM](#)

Pooltõed, libauudised, süvavõltsing, infomüra – need ei ole kahjuks enam ulmekirjanduse pärusmaa, vaid meie igapäeva osa. Infoajastule iseloomulikult on uudiste üleküllus ja müra ulatuslik ning platvormide paljususe ja info viraalsuse tõttu oleme me kõik pea igapäevaselt selle infosõja keskel.

Kuidas infovõltsinguid ära tunda ning mida teha, et ise mitte selle ohvriks langeda, selgitavad Elisa ärikliendi müügi- ja teenindusvaldkonna juht Jürgen Jalakas ning infosõja ekspert ja endine NATO strateegilise kommunikatsiooni ekspert Aivar Jaeski.

Valeuudise kiire levik ja võimendus erinevates kanalites

Tänapäeval ei kujuta enam keegi ettegi, et uudiste levikuks on ainuvõimalik lineaarne televisioon või trükimeedia. Infovahetus on kolunud sotsiaalmeediasse, grupivestlustesse, online meediasse ning võimaldab kiiret ja nn paljudelt paljudele levikut.

„Igaüks võib teha sisuliselt pildi, luua sensatsiooni, kirjutada uudise või jagada ilma tõestusmaterjalita kurioosumeid,“ räägib Aivar Jaeski. „Info jagamine ja kättesaadavus ei ole piiratud enam vanuse ega sotsiaalse päritoluga. Igaühel on võimalus ehitada oma kommunikatsioonimull, olgu selle loojaks klassivend, ülemus, kirikuõpetaja või Facebooki sõber.“

„Üks õpetlik, kuid õnneks lõpuks läbi kukkunud infooperatsiooni näide oli 2020. aasta märtsi keskpaigast, kus kulutulena hakkas levima uudis, et eriolukorra tõttu ja koroonaleviku tõkestamiseks pannakse Tallinn ja Harjumaa lukku,“ kirjeldab Jürgen Jalakas lisades, et vaatamata kiirele reageerimisele ja valitsuse poolt väärinfo ümberlukkamisele, levis uudis veel pikalt edasi ning tekitas paanikat.

„Kahjuks ei ole täna veel tehnoloogia võimeline sedalaadi libauudiseid täiesti ära tundma, seega nende märkamisel tuleks kindlasti politseid teavitada ning info kontrollimiseks ka riigiasutuste ametlikke kanaleid kasutada,“ räägib Jalakas. „Täna tehakse juba tõsiselt tööd erinevate algoritmide ja rakenduste loomisega, seega usun, et lähiaastatel on meil sarnaselt viirusetõrje programmidele ka info päritolu või autentsust kontrolliv tarkvara.“

Aivar Jaeski lisab teiselt poolt, et tänu suuremahulisele ja kiirele informatsiooni liikumisele sotsiaalmeedias, saab paljastada ka päris keerulisi juhtumeid ning saladusi, nagu see juhtus Vene õhutõrje raketikompleksi Buk poolt 2014. aastal allatulistatud Malaisia lennukiga. „Bellingcat agentuur, kes on spetsialiseerunud valeinfo paljastamisele, otsis internetist saadud info abil välja nimeliselt need isikud, kes vastutasid 298 tsiviilisiku surma eest, aidates nii Hollandi valitsuse ummikusse jooksnud uurimisel edasi liikuda,“ lisab Jaeski.

Müütidel külvamine ning pikaajaline, segadust tekitav infomüra

Müüdi loome ning selle teadlik levitamine on üks sagedasemaid võtteid strateegiliste otsuste kallutamiseks, suurprojektide vääramiseks või ühiskondlike lõhede tekitamiseks. Nii näiteks on juba mitu aastat Eesti meedias ja eelkõige sotsiaalmeedias ringelnud müüdid 5G võrgu kiirusohu ja tervistkahjustava mõju eest. „Internetis levib hulgaliselt erinevaid lugusid, arutelusid ning algatusi, kus tõsimeeli jagatakse 5G tehnoloogiaga seotud kiirusinfot, seda tõestavatest teadusuuringutest kuni petitsioonide algatamiseni,“ lausub Elisa esindaja ning toob ühe näitena 2019. aasta juunis tehtud rahvaalgatuse, millega nõuti 5G ärakeelamist.

„Tavaliselt tegelevad müütide külvamisega vali vähemus, kes kasutavad teaduse ja loogikaga vastuolus olevaid argumente või juhivad isiklikust huvist lähtuvast saamahimust,“ lausub Aivar Jaeski. „Kurvem on asi siis, kui selle valeinfo korjavad üles infosõja pidamiseks loodud välisagentuurid, kes kasutavad kerget klikke ära oma eesmärkide saavutamiseks. Seda nn kasulike idiootide kasutamist on täheldatud juhtudel, kus püütakse seada kahtluse alla Euroopa Liidu ühtsus ja NATO sõjaline võimekus.“

Süvavõltsingu kasutamine, mis on üha laialdasemalt kättesaadav

Süvavõltsing on nähtus, mida tõejärgne ajastu ja infoühiskonna kiire areng on soosinud. 2000. aasta esikümnendil korraldasid trollifarmid Omskist, Tomskist, Jekaterinburgist ja mujalt inforünnaku USA väikelinna elanike vastu, kui paikasid kohalikku sotsiaalmeediasse informatsiooni läheduses oleva keemiatehase plahvatusesest.

„Kogu intsident serveeriti inimestele kasutades võltsitud CNN veebilehte, valeinfot kandvaid Twitteri postitusi, võlts-videosid plahvatusesest ja postitust võltsterroristidelt. Kampania kaudne eesmärk oli tõestada, et sedalaadi võltsinguks on olemas võimalused, kuid peamine eesmärk oli siiski külvata segadust kohalike elanike hulgas,“ ilmestab Aivar Jaeski.

Eesti inimestelegi on tuttav korduvalt meedias kajastatud Eesti riigikogu väliskomisjoni virtuaalne arutelu, millel osales Vene opositsioonipoliitiku Navalnõi liitlasena liba-Volkov. Lühidalt kasutasid vene trollid esidissidendi Navalnõi liitlase Volkovi nägu ja häält ning osalesid riigikoguliikmete kohtumisel. Võltsing oli tehtud viisil, et Eesti parlamendisadikud ei saanud sellest kohtumisel aimu ning samasugust tüsamat kasutati kohtumistel teiste Balti riikide, Ukraina ja Briti parlamentaaridega.

„Probleem on selles, et deep-fake on jõudnud massidesse ning seda luua on lihtne. Hinnanguliselt on täna juba 100 000 äppi laiatarbes, kus saab muuta või ära vahetada näo, helindada, lisada soovitud teksti või luua kehadublant ehk luua lihtsasti, ilma ekspertuskusteta süvavõltsinguga video,“ ütleb Jalakas. „Sellega võitlus on juba alanud - üle maailma tegeletakse juba seadusandluse korrigeerimisega. Samuti püütakse üha suurema kiirusega arendada tehnoloogiasid, mis tuvastaksid sünteesitud reaalsuse pärisreaalsusest. Isegi meil Eestis on sellised ettevõtted juba olemas,“ lausub Elisa esindaja.

Igasuguste tehnoloogiliste arenduste kõige nõrgem lüli on inimene. „See, et meie siin Eestis vähem vigu teeksime ja suudaksime vastu seista infosõjale, mis on käimas, on meil tarvis ellu viia president Alar Karise visioon targast rahvast,“ ütleb infosõjakaespert Jaeski. „Küberhügieeni koolitamine juba algklassides peaks olema sisse kirjutatud meie haridusprogrammi. Samuti vanema põlvkonna harimine, kellest on saamas aktiivne interneti kasutaja,“ tõdevad kokkuvõtteks nii Jaeski kui Jalakas.

- [Lahendused](#)
- [Turvalisus](#)